

Da se više ne nalazimo svaki čas, pa i danas, u "sudbonosnim" trenucima u kojima treba donositi teške odluke, biti ili ne biti, ići glavom kroz zid, ili pokušati tražiti kompromise.. Malo manje fatalizma treba. Našao sam jedan tekst koji svedoči da ruski diplomata na srpskom dvoru Trubecki, koji sa srpskom vojskom napušta albansku obalu, sluša Nikolu Pašića koji kaže:"Izginuli smo ali smo sačuvali čast". Od takve filozofije bi trebalo ići malo dalje. Treba čuvati čast ali sa malo manje žrtava. U tom Prvom svetskom ratu je nestao cvet naroda, mlada generacija. U Drugom isto. U ovom ratu se razbežala mlada generacija.

Fraza "petsto godina pod Turcima" je kriva za sve. Da li ste se i time bavili.

- Radio sam "Boj na Kosovu" po tekstu Ljube Simovića... I Otomanska imperija je nudila neka druga rešenja osim sukoba a Lazar decidno kaže da zna da nećemo pobediti Turke, da ćemo izginuti na Kosovu ali da će to biti znak budućim generacijama kako se treba držati pred neprijateljem. Išli su znajući da će poginuti. I u Prvom svetskom ratu smo radili isto.

Da li je taj Prvi svetski rat bio prekretnica u smislu sunovrata srpske nacije?

- Pa da, posle je došla ta jugoslovenska avantura u koju su drugi, za razliku od Srba, ušli sa ciljem da se izvuku iz Austrougarskog porobljavanja i dođu do nezavisne države. Srbi su ušli otvorenog srca a oni sa predumišljajem. Krajem veka su to ostvarili.

O odluci kralja Aleksandra da napravi Jugoslaviju Šotra kaže:

- Za ono vreme je to bila progresivna ideja, objedinjavanje srodnih naroda u jednu zajednicu ali ti narodi nisu bili zreli za takvu zajednicu. Postoji pismo Jovana Dučića Slobodanu Jovanoviću, predsedniku kraljevske vlade, u kome se zgražava nad činjenicom da se sprema stvaranje još jedne Jugoslavije. "Zar vam nije bilo dovoljno iskustvo između dva rata sa tolikim naporima da se zemlja sačuva od separatizama, sa genocidom tokom rata, pa da tu ideju odbacite".

Koliko je istorija značajna za porodicu Šotra, za kontinuitet porodičnog stabla, dokle idu preci za koje znate?

- Koliko smo ja i braća uspeali da istražimo, Šotre su poreklom iz Srbije ali su usled onih migracija, bežanja pred Turcima, prvo stigli na Cetinje pa onda u Risan, zatim u Popovo Polje pa u Stolac. To se dešavalo od 15. veka, a već od 17. su u Hercegovini. Tada su se prezimena menjala, jedan brat bi zadržao staro prezime, drugi uzeo očevo ime, treći dedino... Za prezime Šotra se pretpostavlja da je to ono kako su Dubrovčani zvali carinika, tu je negde bila granica Dubrovačke republike. Carinika su zvali Čotra, dolazi od talijanske reči sotrar, onaj koji uzima. Jedna je porodica otišla odatle da prezimi u Mostar sa svojom nejači i oni su ostali Šotrići. Tamo je postojao Šotrića sokak...ne znam da li ga još tako zovu?

Vi ste rođeni 1933. godine. Koliko se tokom vašeg detinjstva pričalo u vašoj kući o Prvom svetskom ratu?

- Moji su bili pod Austrougarskom pa su svi moji stričevi i otac bili mobilisani u austrougarsku vojsku ali kao nepoverljive elemente nisu smeli da

ih šalju na ova bojišta nego u Mađarsku, u pozadinu. Njihovo iskustvo je bilo s one strane...Pričalo se o pogromu nad Srbima, kao i 1941. godine. Snimao sam film o tom bacanju u jame, trideset osam mojih rođaka je tamo stradalo tokom Drugog svetskog rata.

Posle, kada je došlo vreme, pred ovaj poslednji rat dozvolili su da se otvore te betonske ploče. Povadili smo kosti, pokušali da ih sve zajedno da ih sahranimo u selu koje je simbol tog stradanja, u Prebilovcima. Nabavili smo kriptu, smestili kosti hiljada ljudi, a onda je počeo novi rat. Došli su ovi novi... minirali su crkvu... Kada je odletela u vazduh napravili su veselje, pekli su nekog vola... To je jedno krvavo područje.

Dragan Nikolić, njegov deda je prošao Albaniju, sa Karađordevom zvezdom, čitavog života je pričao Draganu o toj epopeji. Puno ljudi u ekipi imaju pretke na toj golgoti. Svaki čas je neko uzvikivao "moj deda". Svako ima nekog dedu ili pradedu koji je prošao taj put. Osim nas koji smo bili u Austrougarskoj

Da li se sećate nekog vašeg koji je tu stradao?

- Kako da ne. Moja baba, stričevi. Moji su roditelji izbegli pre rata u Srbiju iz ekonomskih razloga tako da smo se spasili ali oni koji su ostali stradali su. Dvojica su uspela da izađu iz jame. Jedan je bio dete, plakao je i čuli su ga ljudi posle nekoliko dana...Snimao sam ih posle za film.

Bili ste dete kada ste stigli u Srbiju. Koliko je te Hercegovine onda ostalo u Vama?

- Zavičaj se ne može zaboraviti, izbaciti iz sebe. Kad odem tamo osećam se kao u svom elementu. Sad se već može odlaziti tamo iako je moj kraj pod hrvatskom teritorijom. Stari ljudi se vraćaju da umru tamo, mladi još uvek ne mogu da nađu posao pa se nerado odlučuju na povratak. Rodio sam se u Kozicama kod Stoca. Taj čardak gde smo živeli zapalili su, ali je vatra otkrila u prizemlju naziv firme mog dede - "Trgovina mešovitim robom Jova Šotre". To je bilo okrečeno odavno, ali je vatra skinula i pojavio se natpis. Otac je trgovao, otkupljivao stoku, terao je na Pelješac, kod dede pokojne glumice Mie Begović. Ja sam sa njom jednom snimao film i pričao joj o njenom dedi Jakovu. Rasplakala se.

Nije vam ostao hercegovački akcenat?

- Ma kako da nije, čim se sret-

nem sa Hercegovcima ja drukčije govorim. Dugo sam ovde, ali ne dam se. Kada sam išao na Akademiju, na prijemnom ispitu su od mene tražili da recitujem nešto. Izgovorio sam jednu Rakićevu pesmu i profesor me je pitao:"Pa na kom dijalektu je pisao Rakić"? Ne znam zašto me pitate, rekoh. "Pa zato što si sve izgovorio na ijekavštini", reče on. U nekim trenucima to tako izbije. Ima ovo selo Gajdobra u Bačkoj gde je devedeset posto doseljenika iz Hercegovine. Zvali su me da sa svojim filmom otvorim bioskop koji je 15 godina bio zatvoren. Napravili su večeru i kad sam sa glumcima hteo da krenem, skočilo je nekoliko tih kršnih Hercegovaca koji potpuno čuvaju svoj govor. Kažu:"Nećeš Šotra živ izaći odavde dok ne zagangaš sa

prolongira, teško ljudi praštaju...

Bili ste mali, pa možda niste na taj način doživeli pogrom porodice, ali kako su vaši roditelji to podneli?

- Moj otac je bio načuo nešto o bacanju u jame pa je sa još nekima iz familije skupio pare da pošalju jednog čoveka dole da provere to. Potvrdio je sve i moj otac je to teško doživeo. Izgubio je celu porodicu, sestre...teško je bilo sve to. Naša vremena jesu takva, i mora da se prevazilazi gubitak. To je neka vrsta dokaza vitalnosti naroda... kad se srpska vojska na Krfu oporavila za dva meseca...neki drugi narod bi verovatno utonuo u tešku apatiju. Jedino što je trebalo da izvučemo pouku posle prvog stradanja. Francuzi su posle Srba procentualno najviše izginuli u Prvom svetskom ratu. Poučeni tim iskustvom, iako su veliki narod, oni su bez značajnog opiranja pustili Hitlera da se prošeta Jelisejskim poljima računajući da će moćniji od Nemačke pobediti. Naučili su nešto od istorije. U Prvom su imali 27 a mi 16 posto izginule populacije. U Drugom su imali mali pokret otpora i malo žrtava.

Vaš brat Jova je stradao zbog Kosova. Kako?

- On je bio magistar ekonomije i u toj pokrajnskoj strukturi se bavio ekonomskim pitanjima. Sedamdesetih godina on je osetio kuda stvar ide i seo i napisao pismo Titu. Tito je po običaju to pismo odmah prosledio dole tim Šiptarima koji su bili vodeći ljudi, i naredio: "Vidi bogati šta hoće taj tamo". I oni se odmah dočepaju mog brata, proglase ga za srpskog nacionalistu, velikog neprijatelja što on zaista nije bio. Bio je prijatelj sa mnogim tim Albancima ali je video da ne ide na dobro, napravio je analizu stanja i pokušao da upozori. Doživeo je teška šikaniranja posle toga i tako je umro. Pobegao je pod tim pritiscima, došao je ovde, obećavali su mu posao...

Šta ste vi hteli sa vašim "Kosovskim bojem"?

- Bila je ta godišnjica. Sećam se da je 1939. godine otac iznajmio kola i odveo nas decu na obeležavanje 550. godina bitke. Bio je to veliki defile srpske vojske, bez nekih govora, samo obeležavanje jubileja, jer taj boj je velika prekretnica u srpskoj istoriji. Osetio sam potrebu da ja nekako to obeležim. Trebalo je da ga radim kao film za televiziju, da se gotovo u celosti snimi u studiju. Posle su govorili da je režim hteo da napravi taj film, ali istina je da niko nije hteo taj film. Osamdeset dana natezanja je usledilo, mislili su da nećemo stići. Prikazan je u "Sava centru". Bio je ceo diplomatski kor, Drnovšek, patrijarh...jedino nije bio Slobodan Milošević. Nije me zanimalo zašto, on se ionako nije zanimalo za kulturne manifestacije.

Sa nekim mirom sve to prihvatate. Kako ste vi vaspitavali vašu decu, sinove?

- Nisam na tome sa njima specijalno radio, pustio sam da se samostalno formiraju, da se po tom nacionalnom pitanju postave objektivno, da dođu do zaključka da o stvarima bitnim za naciju uvek treba rasuđivati hladne glave. .

Sin Marko ima trideset pet godina i reditelj je. Šta radi?

- On *Nastavak na sledećoj strani*